

терсемиотического перевода способствует преодолению когнитивных барьеров и повышает эффективность усвоения сложных категорий.

Заключение. Проведенное исследование позволяет сделать вывод о том, что инфографика представляет собой комплексный знак, органично синтезирующий вербальные и невербальные компоненты. Ее создание является актом интерсемиотического перевода, направленным на преобразование абстрактных вербальных конструкторов в визуально-вербальные модели, обладающие четкой структурной и смысловой архитектурой. Применение инфографики в образовательном процессе позволяет решить ряд ключевых задач: декомпозицию сложных понятий, визуализацию абстрактных связей, акцентирование ключевых элементов и структурирование информации. Это способствует снижению когнитивной нагрузки на студентов и облегчает процесс усвоения теоретического материала, особенно в рамках гуманитарных дисциплин, оперирующих абстрактными категориями.

1. Семерджиди, В. Н. Инфографика как лингво-семиотический знак: роль инфографики в изучении иностранного языка: науч. ст. / В. Н. Семерджиди // Russian Linguistic Bulletin. 2022. №2. – 19 с.

2. Пирс, Ч. С. Что такое знак?: науч. ст. / Ч. С. Пирс // Вестн. Том. гос. ун-та. Философия. Политология. 2009. №3. – С. 88–95.

3. Makrina, Z., Evangelos, K. Semiotics in foreign language teaching. Book illustrations as intersemiotic translation in english language course books / Z. Makrina, K. Evangelos. – Text : electronic. 2011. – Pp. 63–84. –URL: <https://journals.muni.cz/discourse-and-interaction/article/view/6974> (date of access: 19.08.2025).

4. Свирчевский, Д. А. Мультимодальный подход Г. Кресса и Т. ван Левена: чтение визуальных образов: науч. ст. / А. Д. Свирчевский // МЕТОД: Московский ежегодник трудов из обществоведческих дисциплин. 2022. №12. – С. 159–175.

НАЗВЫ ЕЖЫ, СТРАЎ І НАПОЯЎ БЕЛАРУСАЎ У МОВЕ ПАЭЗІІ РЫГОРА БАРАДУЛІНА

Кучарава В.В.,

выпускніца ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Гарагляд А.М., канд. філал. навук, дацэнт

Ключавыя словы. Беларуская кухня, беларускія стравы, культура, лексічная адзінка, матэрыяльная культура, моўная карціна свету, традыцыі.

Keywords. Belarusian cuisine, Belarusian dishes, culture, lexical unit, material culture, linguistic picture of the world, traditions.

Рыгор Барадулін – адзін з выдатных беларускіх паэтаў, які часта звяртаўся да тэмы матэрыяльнай і духоўнай культуры беларускага народа. Яго паэзія насычана вобразамі і сімваламі, якія адлюстроўваюць трыдыцыйны побыт і паўсядзённае жыццё сялян. Паэт нарадзіўся і вырас ў вёсцы, што моцна паўплывала на яго творчасць: у яго вершах часта сустракаюцца апісанні вясковага ўкладу жыцця, прадметаў побыту і народных звычаяў.

Аktуальнасць даследавання абумоўліваецца тым, што беларуская кухня – важны элемент нацыянальнай культуры, які адлюстроўвае лад жыцця, светапогляд і этнічную ідэнтычнасць народа. У паэзіі Рыгора Барадуліна традыцыйная ежа становіцца мастацкім вобразам, што перадае духоўныя каштоўнасці, гістарычную памяць і сувязь пакаленняў. Мэта даследавання – прааналізаваць выкарыстанне назваў страў беларускай кухні ў творах Рыгора Барадуліна, вызначыць іх ролю ў стварэнні мастацкіх вобразаў і перадачы этнакультурнай інфармацыі.

Матэрыял і метады. Даследаванне праведзена на матэрыяле мовы зборнікаў паэзіі Рыгора Барадуліна «Веччале», «Слаўлю чысты абрус», «Маладзік над стэпам». Асноўнымі метадамі даследавання выступаюць апісальны, культурна-гістарычны і метада навуковага назірання.

Вынікі і іх абмеркаванне. Рыгор Барадулін – адзін з выдатных беларускіх паэтаў, які часта ўзгадваў назвы ежы, страў і напояў беларускага народа ў сваіх зборніках паэзіі «Веччале» [1], «Слаўлю чысты абрус» [2], «Маладзік над стэпам» [3].

Беларуская кухня фарміравалася на працягу многіх стагоддзяў і адлюстроўвае асаблівасці нацыянальнага характару і побыту народа. Назвы страў беларускай кухні

ў творах Р. Барадуліна перадаюць атмасферу і час. У творах паэта можна знайсці апісанні традыцыйных страў, якія з'яўляліся часткай штодзённага рацыёну беларусаў, былі простымі і не займалі шмат часу для прыгатавання, што адлюстроўвае практычнасць і адаптаванасць да ўмоў жыцця.

У дзяжы душы хлеб надзённы замесціцца / – на дарогу будуць праснакі [2, с. 212]. Праснак 'тоўсты блін з прэснага цеста' [7, с. 371].

Патэльнію угінаюць скваркі – 3 цыбуляй смажаць свежыну [3, с. 29]. Скварка 'адсмажаны або звараны кавалачак сала' [8, с. 165].

Нішчымніца – злая дзядзіна / – з ёй ніяк не згаворышся [2, с. 119]. Нішчымніца 'посная ежа; бясхлебца' [6, с. 412].

Хлеб займае асаблівае месца ў культуры і традыцыях беларускага народа. На працягу многіх стагоддзяў жытні хлеб быў асноўным прадуктам харчавання. Ён суправаджаў беларусаў у паўсядзённым жыцці і на святах, сімвалізуючы дабрабыт і гасціннасць. Хлеб у творах Барадуліна – сімвал жыцця і духоўнай сілы, адлюстроўвае глыбокую сувязь паміж чалавекам і прыродай. Праз вобраз хлеба паэт падкрэслівае ролю гэтага прадукту ў фарміраванні нацыянальнай ідэнтычнасці беларусаў.

Так, помню, вучылі мяне хлеб не кідаць пад ногі [2, с. 32].

Лексічная адзінка хлеб у моўнай карціне свету беларусаў мае станоўчае сэнсавое значэнне, што пацвярджаюць наступныя радкі Рыгора Барадуліна:

Як чорны хлеб свой чорны дзень цані [3, с. 74].

На покуць, / на шчаслівы стол / няхай пачэсна завітае / хлеб чорны, чэрсты, / як падзол [3, с. 82].

Аўтар невыпадкава двойчы ўжывае прыметнік 'чорны', падкрэсліваючы, што хлеб здабываецца цяжкай працай, якая патрабуе вялікіх фізічных намаганняў і цярпення.

І панеў сабе ў Беларусі / Хлеб гасцям на бялёвым абрусе [1, с. 203]. Хлеб на бялёвым абрусе перадае ветлівасць і гасціннасць.

У паэзіі Рыгора Барадуліна хлеб выступае не толькі як прадукт харчавання, але і як значны культурны сімвал, які адлюстроўвае нацыянальныя традыцыі, каштоўнасці беларускага народа, і прадстаўлены праз разнастайныя вырабы.

А я на лусту аржаную шапчу: / "Кусіся, ярына! [1, с. 287]. Луста аржаная 'адрэзаны вялікі плоскі кавалак хлеба' [6, с. 62].

Чаму ж ты з жытняй скібай дрыжыш, мая рука? [1, с. 289]. Жытняя скіба 'адрэзаны кавалак хлеба' [5, с. 266].

І прагнуцьмеш кроплі віна, / яшчэ дрыжучы над скарынкаю [1, с. 165]. Скарынка 'цвёрды вонкавы слой хлеба' [8, с. 46].

Зноў восень гаспадыня прыйшла / І з новай збжыны – у дзве асьміны / Духмяных каравай напекла, / А жар навыграбала на рабіны... [3, с. 28]. Каравай 'вясельны абрадавы пірог круглай формы' [5, с. 635].

Кот мыцца на акне пачне, / – І верыцца, што ты ка мне / Паспееш на пірог гарачы [3, с. 49]. Пірог 'булка, пераважна падоўжанай формы і з якой-н. начинкай' [7, с. 258].

Беларуская культура багатая на традыцыйныя напоі, якія адлюстроўваюць гісторыю і звычаі народа.

А нафта булькала, / Быццам квас на касьбе / У біклазе краю смуглявага [1, с. 98]. Квас 'кіславаты напой, прыгатаваны на вадзе з хлеба, сухароў або жытняй мукі з соладам' [6, с. 676], адзін з самых старажытных і папулярных напояў у Беларусі. Ён вырабляецца шляхам закісання жытняга хлеба або мукі, але існуюць і іншыя варыянты, такія як бярозавы, грыбны, бурачны.

Беларускае слова ад злосці / Да няпрошаных прыбышоў, / Асалоду н'е з чараў мілосці, / Медавуху духу – з каўшоў [2, с. 168]. Найменне медавуха як традыцыйны беларускі напой часта сустракаецца ў паэзіі Рыгора Барадуліна. Письменнік выкарыстоўвае вобразы медавухі, каб перадаць атмасферу свята, цеплыню і ўтульнасць беларускага жыцця.

Найменне бульба займае асаблівае месца ў жыцці і культуры беларускага народа. З'явіўшыся ў Беларусі ў XVIII стагоддзі, яна хутка стала адным з асноўных прадуктаў

харчавання і асновай шматлікіх нацыянальных страў. Беларусы выкарыстоўваюць бульбу ў розных кулінарных вырабах, такіх як дранікі, бабка, клёцкі, капытка, запяканкі і многія іншыя [4]. Бульба таксама часта згадваецца ў літаратуры і фальклору, што адлюстроўвае яе важнасць у паўсядзённым жыцці беларусаў. Па разнастайнасці бульбяных страў з беларусамі, відаць, не можа параўнацца ніводны іншы славянскі народ.

Бульба ў паэзіі Рыгора Барадуліна займае важнае месца, адлюстроўваючы глыбокую сувязь паэта з роднай зямлёй і традыцыямі беларускага народа. У сваіх творах паэт часта выкарыстоўвае вобраз бульбы як сімвал працавітасці, дабрабыту, народнай мудрасці і сімвал культурнай спадчыны, які перадаецца з пакалення ў пакаленне. Паэт падкрэслівае важнасць гэтага прадукту ў паўсядзённым жыцці беларусаў, яго ролю ў фарміраванні нацыянальнай ідэнтычнасці і захаванні традыцый. У Рыгора Барадуліна сустракаюцца назвы разнастайных беларускіх нацыянальных страў, прыгатаваных з бульбы.

*Да капуста – / “**бульба ў панчошках**”* [2, с. 119].

*Маннай з неба не кармі беларуса, / ляжа спаць – сняцца **клёцкі дзяронікі*** [1, с. 298]. *Дзяронікі (дранікі)* ‘блін з дранай бульбы’ [5, с. 180]; *клёцкі* ‘галушкі з дранай бульбы (мукі), звараныя ў вадзе або малацэ’.

Важная роля ў мастацкім кантэксце Рыгора Барадуліна адводзіцца апісанню святочнай ежы, якая з’яўляецца неад’емнай часткай многіх традыцыйных святаў беларускага народа. Гэтыя стравы не толькі задавальняюць фізічныя патрэбы, але і ўвасабляюць культурную спадчыну, перадаючы з пакалення ў пакаленне традыцыі і звычаі, якія фарміруюць нацыянальную ідэнтычнасць беларусаў. Святочная ежа становіцца сімвалам еднасці і сувязі паміж мінулым і сучасным, падкрэсліваючы важнасць захавання культурных каштоўнасцяў.

*Вядома, стаіць на куце **куцця**... і **клёцкі з душамі** ў гонар дзядоў дымяцца бакамі крутымі і зварана некалькі клёцак даўгіх, завуцца **сарокамі*** [3, с. 201]. *Клёцкі з душамі, ці сарокі* ‘галушкі з дранай бульбы з мясной начинкай унутры’ [6, с. 764]; *куцця* ‘каша з цэлага абтоўчанага ячменю як традыцыйная абрадавая ежа’ [6, с. 63].

Заклучэнне. Аналіз паэзіі Рыгора Барадуліна паказаў, што кулінарная лексіка ў яго творах выконвае важную мастацкую і этнакультурную функцыю. Назвы страў беларускай кухні не толькі адлюстроўваюць побыт і традыцыі народа, але і фарміруюць вобразную прастору, насычаную сімваламі гасціннасці, памяці і духоўнай еднасці. Праз вобразы хлеба, бульбы, святочных страў і напояў паэт перадае глыбокую сувязь чалавека з роднай зямлёй, падкрэсліваючы каштоўнасць нацыянальнай спадчыны.

Прааналізаваныя намі моўны матэрыял, які адлюстроўвае сялянскія традыцыі, перадае вопыт папярэдніх пакаленняў, а таксама стварае вобразнае ўяўленне ўспрымання навакольнага свету нашымі продкамі.

1. Барадулін, Р. Вечалле: Кніга паэзіі. / Р. Барадулін. – Мінск : Маст. літ., 1980. – 336 с.
2. Барадулін, Р. Слаўлю чысты абрус: Выбранае / Прадм. А. Астравух. – Мінск : Беларусь, 1996. – 271 с.
3. Барадулін, Р. Маладзік над стэпам: Вершы. Рэпрэнтнае выданне, падрыхтаванае паводле экзэмпляра, які захоўваецца ў Рыгора Барадуліна. – Мінск : Дзяржаўнае выдавецтва БССР, 1959. – Мінск : Мэдысонт, 2010. – 110 с.
4. Новгородский, Т. Традиционные блюда и напитки белорусов / Т. Новгородский // София: электронный научно-просветительский журнал. – Минск : БГУ, 2018. – № 2. – С. 100–107.
5. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Т. 1. А – В / Рэд. тома М. П. Лобан. – Мінск : Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыі, 1978. – 606 с.
6. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Т. 2. Г – К / Рэд. тома А.Я. Баханькоў. – Мінск : Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыі, 1978. – 765 с.
7. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Т. 3. Л – П / Рэд. тома П. М. Гапановіч. – Мінск : Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыі, 1979. – 672 с.
8. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Т. 4. П – Р / Рэд. тома Г.Ф. Вештарт, Г. М. Прышчэпчык. – Мінск : Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыі, 1980. – 768 с.
9. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Т. 5. С – У / Рэд. тома М.Р. Суднік. – Мінск : Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыі, 1983. – 662 с.